

ANDRA IFTIMIEI

**FEMICIDUL ÎN DREPTUL COMPARAT.
MODELE DE INCRIMINARE,
TRANSPLANT JURIDIC ȘI HIBRIDIZARE**

Universul Juridic
București
-2026-

Cuprins

ARGUMENT	7
INTRODUCERE	11
Metodologia, întrebările de cercetare și limitele demersului.....	12
1. Întrebările de cercetare și ipotezele de lucru	12
2. Metodele de cercetare	13
3. Contribuțiile originale ale cercetării.....	13
4. Limitele cercetării și posibilitatea verificării ulterioare	14
PARTEA I. FEMICIDUL CA FENOMEN CRIMINOLOGIC, CONCEPT JURIDIC ȘI PROBLEMĂ DE POLITICĂ PENALĂ.....	15
CAPITOLUL I. GENEZA ȘI EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE FEMICID.....	15
1. Originea termenului <i>femicide</i>	16
2. De la omorul femeilor la conceptul de ucidere bazată pe gen.....	18
3. Diana E. H. Russell și consacrarea conceptului	18
4. Evoluția conceptului în literatura criminologică și feministă.....	19
5. Femicide și feminicide: distincții terminologice și conceptuale.....	21
CAPITOLUL II. DEFINIREA JURIDICĂ A FEMICIDULUI.....	23
1. Dificultatea transpunerii unui concept criminologic într-o categorie penală.....	23
2. Femicidul intim și femicidul non-intim. Definiții bazate pe criteriul de relaționare între făptuitor și victimă.....	23
3. Femicidul familial și „crimele de onoare”	24
4. Femicidul sexual	25
5. Femicidul indirect	26
PARTEA A II-A. FEMICIDUL ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL ȘI EUROPEAN.....	27
CAPITOLUL I. STANDARDELE INTERNAȚIONALE ȘI EUROPENE PRIVIND UCIDEREA FEMEILOR ÎN CONTEXTUL VIOLENȚEI DE GEN	27
1. CEDAW (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei) și obligația de diligență a statului.....	32

2. Recomandările generale ale Comitetului CEDAW	33
3. Declarația de la Viena privind femicidul	33
4. Convenția de la Istanbul și violența împotriva femeilor	34

CAPITOLUL II. UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI RECUNOAȘTEREA JURIDICĂ A FEMICIDULUI	36
1. Directiva privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, Directiva (UE) 2024/1385	36
2. Femicidul în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului	38
3. Situația actuală în statele membre	43

PARTEA A III-A. MODELE COMPARATE DE INCRIMINARE A FEMICIDULUI	51
--	----

CAPITOLUL I. TIPOLOGIA MODELELOR DE INCRIMINARE	53
1. Criterii pentru o tipologie comparativă	54
2. Modelul infracțiunii autonome	56
3. Modelul omorului calificat prin motivul de gen	59
4. Modelul circumstanței agravante	60
5. Modelul factorului de individualizare judiciară	62
6. Modelul extrapenal: definiție, prevenție și statistică	63
7. Modele mixte	64
8. Avantajele și limitele fiecărui model	66

CAPITOLUL II. MODELUL LATINO-AMERICAN: DE LA CONCEPT LA INCRIMINARE	68
1. Geneza modelului latino-american	68
2. Femicidio și feminicidio în privire comparativă	70
Concluzii comparative privind incriminarea femicidului în America Latină	78
3. Posibilitatea transplantării modelelor latino-americane în Europa	81

CAPITOLUL III. MODELE EUROPENE DE INCRIMINARE	82
1. Cipru și Malta: primele modele europene	86
1.1. Modelul cipriot	86
1.1.1. Contextul legislativ	86
1.1.2. Definiția legală	87
1.1.3. Analiza infracțiunii	87

1.1.4. Sancțiunea	87
1.2. Modelul maltez	87
2. Croația și Italia: modele de incriminare autonomă	89
2.1. Reforma Codului penal croat	89
2.2. Particularitățile modelului croat	91
2.3. Italia: modelul autonom al feminicidio	92
2.4. Particularitățile modelului italian	94
3. Tabel comparativ: Cipru – Malta – Croația – Italia	95

CAPITOLUL IV. MODELE FĂRĂ INCRIMINARE AUTONOMĂ	100
---	-----

PARTEA A IV-A. TRANSPLANTUL JURIDIC ȘI CIRCULAȚIA MODELELOR DE INCRIMINARE	114
---	-----

CAPITOLUL I. TRANSPLANTUL JURIDIC ÎN DREPTUL PENAL COMPARAT	116
1. Conceptul de transplant juridic în materia femicidului	116
2. Alan Watson și teoria transplantului juridic	117
3. Limitele transplantului: contribuția lui Otto Kahn-Freund	118
4. „Legal irritants” și transformarea normei receptate	120
5. Critica culturalistă. Pierre Legrand și imposibilitatea identității juridice	121
6. Transplantul juridic în dreptul penal: de la transfer la traducere	121
7. Limitele transferabilității normelor penale	122
8. Cultura juridică și receptarea normei	123

CAPITOLUL II. CIRCULAȚIA CONCEPTULUI DE FEMICID	125
1. De la criminologie la legislație	126
2. De la America Latină la Europa	127

PARTEA A V-A. HIBRIDIZAREA MODELELOR JURIDICE	129
1. Principiul proporționalității – un exemplu de hibridizare juridică	129
2. Femicidul sub lupa hibridizării	129

CAPITOLUL I. DE LA TRANSPLANT LA HIBRIDIZARE	131
1. Conceptul și funcția hibridizării juridice	131
2. Elementele hibridizării	131
3. Sursele interne și externe ale hibridizării	132
4. De la transplant la traducere juridică	132

5. De ce transplantul nu este complet	133
6. Hibridizarea norme penale	133
7. Tradiție, inovație și limite constituționale.....	134
8. Modelul român ca rezultat al hibridizării	135
9. Testul operațional al hibridizării juridice	135
CAPITOLUL II. TIPOLOGIA HIBRIDIZĂRII ÎN MATERIA FEMICIDULUI	137
1. Hibridizarea verticală	137
2. Hibridizarea orizontală	138
CAPITOLUL III. ROMANIA CA LABORATOR DE HIBRIDIZARE JURIDICĂ ÎN INCRIMINAREA FEMICIDULUI	140
1. Contextul anterior legii	140
2. Absența conceptului penal	144
3. Necesitatea intervenției legislative.....	147
4. Geneza reglementării	148
5. Inițiativa legislativă	151
6. Dezbaterile parlamentare	152
7. Fundamentarea normativă.....	154
8. Legea nr. 53/2026	156
9. Definiția legală	156
10. Femicidul intim	157
11. Femicidul non-intim	157
12. Tipologia femicidului.....	158
13. Femicidul indirect.....	159
14. Criterii legale distinctive.....	159
15. Modificările Codului penal.....	159
16. Specificul românesc	162
17. Argumente pentru calificarea drept model hibrid.....	163
18. Grila de evaluare a aplicării Legii nr. 53/2026	163
19. Matricea hibridizării funcționale a femicidului în România	164
PARTEA A VI-A. ANALIZA COMPARATIVĂ A MODELELOR	168
CAPITOLUL I. MATRICEA COMPARATIVĂ A JURIDICIZĂRII FEMICIDULUI	168
1. Obiectul protecției juridico-penale.....	169
2. Subiectul pasiv și relevanța juridică a genului	169
3. Autorul și relația autor-victimă.....	170

4. Elementul material și rezultatul letal	170
5. Intenția, mobilul și contextul de gen.....	171
6. Violența anterioară și funcția probei contextuale.....	171
7. Tentativa și participația.....	172
8. Regimul sancționator și riscul dublei valorizări.....	172
CAPITOLUL II. TESTAREA FUNCȚIONALĂ A MODELELOR.....	173
1. Legalitatea și previzibilitatea	173
2. Egalitatea și diferențierea protecției penale	173
3. Demonstrabilitatea probatorie.....	174
4. Prevenția și represiunea.....	174
5. Vizibilitatea juridică și statistică.....	175
6. Proporționalitatea.....	175
7. Infracțiunea autonomă și integrarea în omor	175
8. Evaluarea modelelor europene	176
9. Particularitatea modelului român.....	176
10. Convergență funcțională, nu uniformizare.....	177
11. Concluzie intermediară	178
PARTEA A VII-A. INDIVIDUALIZAREA ȘI AUTONOMIA JURIDICĂ A FEMICIDULUI.....	179
CAPITOLUL I. CRITERIILE NORMATIVE DE CONEXIUNE ALE FEMICIDULUI	180
1. Funcția criteriului normativ de conexiune.....	180
2. Criteriul discriminatoriu	180
3. Criteriul relațional.....	181
4. Criteriul dominației	181
5. Criteriul autonomiei	182
6. Criteriul sexual.....	183
7. Criteriul cultural-normativ.....	183
8. Caracterul cumulativ al criteriilor.....	183
9. Matricea criteriilor normative de conexiune	184
10. Criteriile normative de conexiune și hibridizarea juridică	184
CAPITOLUL II. FORMELE AUTONOMIEI JURIDICE A FEMICIDULUI.....	186
1. Autonomia nu este un fenomen binar	186
2. Autonomia conceptuală.....	186
3. Autonomia clasificatorie.....	187

4. Autonomia instituțională	187
5. Autonomia penală formală	188
6. Individualizarea penală funcțională.....	188
7. Disocierea formelor de autonomie	189
8. Matricea autonomiei	189
9. Profilul român al autonomiei	190
10. Autonomia ca rezultat al hibridizării	190
CONCLUZII GENERALE	193
1. Rezultatul central al cercetării.....	193
2. De la transplant la hibridizare	193
3. Particularitatea modelului român.....	194
4. Criteriile normative de conexiune și individualizarea juridică.....	195
5. Autonomia juridică și nivelurile juridicizării	195
6. Limitele dreptului penal.....	196
7. Dimensiunea europeană: convergență fără uniformizare.....	196
8. Cinci teze finale.....	197
9. Concluzia finală.....	199
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	201

Librăria ta de carte de specialitate juridică, economică și business

Din 2008 suntem
alegerea lor...

TU?

Cursuri universitare • Tratate • Monografii • Coduri • Legislație • Jurisprudență • Reviste de specialitate

www.ujmag.ro

ujmagro
UNIVERSUL JURIDIC TRAGAZIN

Bd. Iuliu Maniu nr. 7, clădirea Cotroceni Business Center corp C,
sector 6, București (lângă AFI MALL)

021.312.22.21 | 0733.673.555 | comenzi@ujmag.ro

comparative, lucrarea propune, de asemenea, noțiunea de criteriu normativ de conexiune ca instrument de identificare a mecanismelor prin care dimensiunea de gen devine juridic relevantă pentru rezultatul letal și o analiză multidimensională a autonomiei juridice a femicidului. Aceste instrumente nu sunt prezentate ca instituții ale teoriei generale a infracțiunii, ci ca grile comparative de ordin secund, destinate să explice diferențele dintre sisteme fără a le uniformiza dogmatic. În sfârșit, lucrarea formulează criterii prin care efectele Legii nr. 53/2026 vor putea fi evaluate ulterior, evitând echivalarea succesului simbolic al recunoașterii cu eficacitatea preventivă ori judiciară.

Mai mult decât atât, originalitatea cercetării nu este revendicată la nivelul conceptelor generale de transplant juridic, receptare, traducere sau hibridizare, consacrate în teoria dreptului comparat, ci la nivelul operaționalizării și aplicării lor integrate în materia juridicizării femicidului. Contribuția proprie privește, în acest sens, construirea unei grile capabile să coreleze procesul de formare și transformare a modelelor cu mecanismele prin care dimensiunea de gen dobândește relevanță juridică și cu formele de autonomie pe care femicidul le poate dobândi într-un sistem juridic determinat.

4. Limitele cercetării și posibilitatea verificării ulterioare

Cercetarea are, în mod necesar, limite. Compararea unor sisteme juridice diferite presupune riscul echivalențelor terminologice imperfecte, iar accesul neuniform la jurisprudență și la date statistice nu permite aceeași profunzime empirică pentru toate jurisdicțiile. În plus, efectul unei reforme penale asupra incidenței femicidului nu poate fi stabilit prin simpla succesiune temporală dintre adoptarea normei și variația statisticilor; o asemenea concluzie ar necesita un design empiric distinct, controlul unor variabile externe și serii de date comparabile.

Pentru România, limita temporală este deosebit de importantă. Legea nr. 53/2026 este prea recentă pentru a exista, la data închiderii documentării, o jurisprudență matură și o bază longitudinală suficientă pentru evaluarea efectelor sale. Din acest motiv, analiza modelului român este în principal normativă, comparativă și prospectivă. Ipoteza hibridizării este verificată prin structura și genealogia soluției legislative; eficiența sa practică rămâne o ipoteză deschisă, susceptibilă de confirmare sau infirmare prin jurisprudență, date și evaluări instituționale ulterioare.

PARTEA I

FEMICIDUL CA FENOMEN CRIMINOLOGIC, CONCEPT JURIDIC ȘI PROBLEMĂ DE POLITICĂ PENALĂ

■ Capitolul I

Geneza și evoluția conceptului de femicid

Conceptul contemporan de „femicide” s-a afirmat în discursul feminist al anilor 1970, momentul de referință fiind utilizarea publică a termenului de către Diana E. H. Russell la Tribunalul Internațional privind Crimele împotriva Femeilor, desfășurat la Bruxelles în 1976⁸. Consacrarea sa academică s-a produs ulterior, în special prin volumul coordonat de Jill Radford și Diana E. H. Russell, *Femicide: The Politics of Woman Killing*, publicat în 1992, în care femicidul este analizat ca formă extremă a violenței misogine și nu ca simplă specie statistică a omorului. Miza conceptului a fost, încă de la început, aceea de a face vizibilă semnificația de gen a unor ucideri pe care terminologia neutră a omorului o poate lăsa în plan secund^{9, 10}.

Această schimbare de vocabular a produs și o schimbare a unității de analiză. Interesul nu mai este concentrat exclusiv asupra actului letal, ci asupra contextului relațional și social în care acesta survine: antecedente de violență, control coercitiv, raporturi inegale de putere, stereotipuri și forme de discriminare. Ideea se înscrie în perspectiva „continuumului” violenței sexuale formulată de Liz Kelly, utilă pentru înțelegerea legăturilor dintre forme de violență care, deși au gravitații juridice diferite, pot aparține aceleiași dinamici de dominare. Rapoartele contemporane UNODC-UN¹¹ Women descriu, de

⁸ <https://www.2026women.org/tribunal/background>.

⁹ Jill Radford, Diana E.H. Russell (eds.), *Femicide: The Politics of Woman Killing*, Open University Press, Buckingham, 1992.

¹⁰ Diana E.H. Russell, Nicole Van de Ven (eds.), *Crimes Against Women: Proceedings of the International Tribunal*, Les Femmes Publishing, Millbrae, California, 1976.

¹¹ United Nations Office on Drugs and Crime, <https://www.unodc.org>.

asemenea, uciderile legate de gen ale femeilor și fetelor ca punct extrem al unui continuum al violenței bazate pe gen¹².

În spațiul latino-american, conceptul a cunoscut o dezvoltare distinctă prin noțiunea de „femicidio”. Marcela Lagarde a explicat trecerea de la femicid la feminicid prin necesitatea de a surprinde nu numai uciderea femeilor, ci și cadrul de încălcare a drepturilor, impunitate și insuficiență a răspunsului instituțional în care asemenea fapte pot deveni recurente. Distincția nu trebuie însă absolutizată: terminologia nu este utilizată uniform în doctrină, în instrumentele internaționale ori în legislațiile naționale, iar „femicide” și „feminicide” apar uneori ca termeni alternativi pentru aceeași categorie de ucideri legate de gen¹³.

Din punct de vedere metodologic, această pluralitate terminologică obligă la separarea a trei planuri: conceptul criminologic, categoria politico-juridică și definiția normativă adoptată într-o anumită jurisdicție. Confundarea lor conduce fie la extinderea necontrolată a noțiunii, fie la reducerea ei la orice omor având ca victimă o femeie. Cadrul statistic elaborat de UNODC și UN Women în 2022 este relevant tocmai pentru că propune o definiție operațională și o tipologie aplicabile independent de existența unei incriminări autonome în dreptul național¹⁴.

Prin urmare, geneza conceptului nu poate fi prezentată ca o evoluție liniară de la un termen sociologic la o infracțiune autonomă. Dimpotrivă, femicidul a circulat între activism, criminologie, drepturile omului, statistică penală și drept penal, dobândind semnificații diferite. Această mobilitate conceptuală explică diversitatea soluțiilor legislative contemporane și justifică abordarea comparativă adoptată în prezenta lucrare.

1. Originea termenului *femicide*

Din perspectivă istorică, termenul „femicide” este anterior utilizării sale feministe contemporane, însă semnificația care a influențat cercetarea criminologică și politica juridică actuală este legată de intervenția Diane E. H.

¹² UNODC, *UN Women, Gender-related Killings of Women and Girls (Femicide/Feminicide): Global Estimates of Female Intimate Partner/Family-related Homicides in 2022*, United Nations, 2023, p. 3 și urm., Liz Kelly, *Surviving Sexual Violence*, Polity Press, Cambridge, 1988, în special cap. 4-5 privind continuum-ul violenței sexuale.

¹³ Marcela Lagarde, *Del femicidio al feminicidio*, Desde el Jardín de Freud, nr. 6/2006, pp. 216-225.

¹⁴ UNODC, *UN Women, Statistical Framework for Measuring the Gender-related Killing of Women and Girls (also referred to as “Femicide/Feminicide”)*, United Nations, 2022.

Russell din 1976. Relevanța acestei relansări terminologice constă în intenția explicită de a diferenția uciderile femeilor determinate de raporturi și reprezentări de gen de categoria generală, neutră, a omorului. Ulterior, literatura de specialitate a transformat termenul într-un instrument de analiză a motivației, contextului și antecedentelor violenței letale¹⁵.

Această funcție de punere în evidență explică de ce femicidul nu trebuie confundat cu totalitatea omorurilor ale căror victime sunt femei. Sexul victimei reprezintă o condiție necesară pentru anumite definiții ale fenomenului, dar nu este, în mod singular, suficient pentru identificarea caracterului legat de gen al uciderii. Analiza trebuie să urmărească elementele contextuale care indică discriminarea, dominația, controlul, violența sexuală, practicile nocive ori alte mecanisme prin care genul victimei dobândește relevanță cauzală sau circumstanțială.

Problema delimitării este esențială și pentru dreptul penal. O definiție excesiv de largă riscă să transforme femicidul într-o etichetă aplicată automat oricărui omor al unei femei; una excesiv de restrictivă poate exclude situații în care motivația de gen rezultă din ansamblul circumstanțelor, fără a fi exprimată explicit de autor. De aceea, modelele legislative comparate recurg la tehnici diferite: infracțiune autonomă, formă calificată a omorului, circumstanță agravantă sau combinații ale acestora. Analiza acestor opțiuni va constitui una dintre axele centrale ale lucrării.

Dificultatea conceptuală are un corespondent statistic. Lipsa unor definiții și variabile comparabile poate face ca fenomene asemănătoare să fie înregistrate diferit de la un stat la altul. Cadrul statistic UNODC–UN Women din 2022 urmărește tocmai identificarea uciderilor legate de gen printr-un set de caracteristici ale victimei, autorului, relației dintre aceștia și contextului faptei. Datele globale cele mai recente confirmă, în același timp, importanța relațiilor intime și familiale: pentru anul 2024, UNODC și UN Women estimează că aproximativ 50.000 de femei și fete au fost ucise de parteneri intimi sau de alți membri ai familiei¹⁶.

¹⁵ Diana E.H. Russell, Nicole Van de Ven (eds.), *op. cit.*; pentru relatarea autoarei asupra utilizării publice a termenului în 1976, a se vedea și Diana E.H. Russell, *Origin of Femicide*, arhiva oficială dianarussell.com.

¹⁶ UNODC, *UN Women, Femicides in 2024: Global Estimates of Intimate Partner/Family Member Femicides*, United Nations, 2025, pp. 3-4.

2. De la omorul femeilor la conceptul de ucidere bazată pe gen

Trecerea de la categoria descriptivă a „omorului unei femei” la aceea de „ucidere legată de gen” presupune identificarea unei legături juridic și criminologic relevante între faptă și raporturile de gen. Această legătură nu se reduce la o formulă psihologică de tipul „ură față de femei” și nici nu presupune, în toate cazurile, existența unei declarații explicite a autorului. Ea poate rezulta din circumstanțe precum istoricul violenței și al controlului, relația dintre autor și victimă, violența sexuală, mutilarea, existența unor practici denumite de „onoare”, exploatarea ori alte criterii obiective de apreciere. Tocmai această abordare contextuală stă la baza cadrului statistic internațional elaborat de UNODC și UN Women. Pentru dreptul penal, dificultatea constă în traducerea acestor indicatori într-o normă suficient de precisă și previzibilă, fără a pierde specificitatea fenomenului pe care legiuitorul urmărește să îl individualizeze¹⁷.

3. Diana E. H. Russell și consacrarea conceptului

Contribuția Dianei E. H. Russell este decisivă pentru sensul contemporan al termenului. În 1976, Russell a utilizat public noțiunea de „femicide” în cadrul Tribunalului Internațional privind Crimele împotriva Femeilor de la Bruxelles; lucrările tribunalului au fost publicate în același an de Russell și Nicole Van de Ven. Ulterior, conceptul a fost dezvoltat și sistematizat în literatura feministă, devenind un instrument de denunțare a caracterului misogin al unor ucideri ale femeilor¹⁸.

Un moment de consolidare teoretică îl reprezintă volumul *Femicide: The Politics of Woman Killing*, coordonat de Jill Radford și Diana E. H. Russell în 1992. Volumul reunește analize ale unor forme diferite de ucidere a femeilor și le examinează în raport cu structurile sociale, instituțiile și practicile care pot întreține violența împotriva femeilor. În această construcție, denumirea fenomenului are o funcție epistemică și politică: face posibilă examinarea în comun a unor fapte care, în statisticile și categoriile penale generale, apar dispersate¹⁹.

¹⁷ UNODC, *UN Women* (...).

¹⁸ Diana E. H. Russell, Nicole Van de Ven (eds.), *op. cit.*

¹⁹ Jill Radford, Diana E. H. Russell (eds.), *op. cit.*

Importanța operei lui Russell nu constă, așadar, în propunerea unui model general de incriminare, ci în configurarea unei categorii analitice. Această precizare este importantă pentru cercetarea juridică: definițiile criminologice pot fi mai largi decât cerințele de tipicitate ale normei penale, iar transpunerea lor legislativă presupune selecție, delimitare și adaptare la principiile legalității și previzibilității.

În acest sens, traseul conceptului de la discursul feminist la legislația penală ilustrează chiar problema centrală a monografiei: un concept nu circulă între sisteme fără transformare. În momentul juridicizării sale, femicidul este filtrat prin tradiții de drept penal, tehnici de incriminare, exigențe constituționale și politici criminale distincte. Rezultatul poate fi, prin urmare, mai curând o familie de modele decât reproducerea unei definiții originare.

4. Evoluția conceptului în literatura criminologică și feministă

Receptarea latino-americană a conceptului reprezintă una dintre cele mai importante transformări ale sale. Marcela Lagarde a utilizat termenul „femicidio” pentru a accentua dimensiunea socială și instituțională a violenței letale împotriva femeilor, precum și problema impunității și a răspunsului insuficient al statului. În această perspectivă, schimbarea terminologică nu este o simplă traducere a englezescului „femicide”, ci o reconstrucție conceptuală adaptată experienței regionale²⁰.

Această reconstrucție a avut consecințe importante pentru discursul juridic: centrul de greutate se deplasează de la autorul individual către obligațiile statului de prevenire, investigare, sancționare și reparare. Totuși, calificarea feminicidului drept „crimă de stat” trebuie utilizată cu precauție. Ea aparține unei anumite construcții teoretice și politice și nu înseamnă că orice faptă desemnată legislativ drept feminicid este, din punct de vedere tehnic, o faptă imputabilă direct statului.

De aici rezultă necesitatea de a distinge între răspunderea penală individuală a autorului și răspunderea internațională a statului pentru încălcarea obligațiilor pozitive de protecție. Cele două planuri se pot intersecta în analiza aceluiași fenomen, dar au temeuri, condiții și consecințe juridice diferite. Această distincție va fi esențială în examinarea jurisprudenței internaționale și europene.

Diversitatea terminologică s-a menținut odată cu răspândirea conceptului. Unele sisteme folosesc „femicidio”, altele „feminicidio”, iar documentele

²⁰ Marcela Lagarde, *op. cit.*, pp. 216-225.

internaționale utilizează frecvent formula cumulativă „femicide/feminicide”²¹. Această lipsă de uniformitate nu este numai lexicală; ea reflectă diferențe privind sfera faptelor incluse, relevanța relației dintre autor și victimă, rolul motivului de gen și locul acordat răspunderii instituționale.

Procesul de juridicizare a fost deosebit de intens în America Latină, unde statele au experimentat soluții de incriminare și calificare diferite. Pentru dreptul comparat, această experiență este relevantă nu pentru identificarea unui unic „model latino-american”, ci tocmai pentru observarea pluralității tehnicilor normative dezvoltate în interiorul unei regiuni care a avut un rol de pionierat în consacrarea legislativă a conceptului.

Dezbateră contemporană privește, în consecință, nu doar necesitatea recunoașterii fenomenului, ci și calitatea tehnică a răspunsului juridic. Principiul legalității impune ca elementele care diferențiază femicidul de omor să fie formulate cu suficientă precizie; principiul egalității reclamă o justificare obiectivă a tratamentului juridic diferențiat; iar exigențele de eficacitate obligă la evaluarea modului în care normele sunt aplicate în practică. Symbolismul penal și eficiența preventivă nu trebuie presupuse ca fiind echivalente.

În același timp, dreptul penal nu poate substitui politicile de prevenire, protecție și intervenție timpurie. Chiar și în ipoteza în care femicidul beneficiază de o consacrare legislativă autonomă ori este configurat ca formă calificată a unei infracțiuni, intervenția mecanismelor de drept penal se produce, prin însăși natura acestora, ulterior săvârșirii faptei care a determinat rezultatul letal sau, după caz, punerii în executare a conduitei susceptibile să conducă la producerea acestuia. Din această cauză, analiza incriminării trebuie corelată cu mecanismele de evaluare a riscului, ordinele de protecție, colectarea datelor și obligațiile instituționale de diligență.

În această etapă a evoluției conceptului, abordarea intersecțională²² contribuie la evitarea unei reprezentări uniforme a victimei și a contextelor de violență. Genul poate interacționa cu vârsta, dizabilitatea, statutul migratoriu, situația socio-economică ori alte vulnerabilități. Pentru analiza juridică, relevanța acestor factori trebuie însă stabilită în raport cu norma concretă aplicabilă și cu probele cauzei, evitând transformarea unei grile explicative criminologice într-o prezumție de răspundere penală.

²¹ Cu titlu de exemplu, OHCHR & UN Women, *Latin American Model Protocol for the Investigation of Gender-related Killings of Women (Femicide/Feminicide)*, 2014.

²² Cu privire la conceptul de intersecționalitate, acesta a fost formulat la sfârșitul anilor 1980 de către jurista americană Kimberlé Crenshaw și presupune luarea în considerare, simultan, a mai multor factori precum rasa, etnia, vârsta, statutul de migrant ori alte situații de vulnerabilitate.

5. Femicide și feminicide: distincții terminologice și conceptuale

În literatura de specialitate, „femicide” și „feminicide” nu desemnează două categorii cu frontiere universal acceptate. În sensul asociat operei lui Russell, femicidul urmărește să facă vizibilă uciderea femeilor în legătură cu raporturile de gen; în dezvoltarea propusă de Lagarde, feminicidul accentuează suplimentar contextul de impunitate, încălcarea drepturilor femeilor și responsabilitatea instituțională. În documentele internaționale contemporane, cele două noțiuni sunt adesea utilizate împreună, tocmai pentru a evita impunerea artificială a unei terminologii regionale unice^{23, 24}.

Prin urmare, opoziția dintre un „femicid individual” și un „feminicid de stat” trebuie înțeleasă ca instrument analitic, nu ca regulă terminologică absolută. Legislațiile naționale pot utiliza unul dintre termeni pentru a desemna o infracțiune sau o formă calificată de omor fără a prelua integral construcția doctrinară din care termenul provine.

Această precizare are consecințe metodologice directe pentru dreptul comparat. Compararea denumirilor legale este insuficientă: trebuie comparate elementele constitutive, circumstanțele, categoria victimelor, cerințele privind motivul de gen, raportul cu omorul de drept comun și regimul sancționator. Două sisteme care folosesc aceeași etichetă pot reglementa realități juridice diferite, după cum sisteme cu terminologii diferite pot produce soluții funcțional apropiate.

În plus, dimensiunea instituțională trebuie analizată separat de structura infracțiunii. Eșecul autorităților de a preveni ori investiga eficient violența poate angaja răspunderea statului în planul drepturilor omului, fără ca această împrejurare să devină automat element constitutiv al infracțiunii săvârșite de particular. Menținerea acestei distincții este indispensabilă pentru rigoarea dogmatică a cercetării.

În prezenta lucrare, termenul „femicid” va fi utilizat ca noțiune generală, cu precizarea sensului său ori de câte ori contextul impune diferențierea între categoria criminologică, definiția statistică și categoria juridică dintr-un anumit sistem. Termenul „feminicid” va fi păstrat atunci când este necesar pentru redarea fidelă a unei construcții doctrinare sau a terminologiei unei jurisdicții care îl consacră.

²³ UNODC, UN Women, *Statistical Framework for Measuring the Gender-related Killing of Women and Girls*, *op. cit.*

²⁴ Marcela Lagarde, *op. cit.*; Jill Radford, Diana E.H. Russell (eds.), *op. cit.*